

การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมือง ในตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์¹

ธีรพงศ์ พรหมวิชัย², รตา อนุตตรังกูร³ และนันทิยา สัตยวาที⁴

Received: August 2, 2019

Revised: January 20, 2020

Accepted: January 21, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยและเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ โดยมองผ่านแนวคิดการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง แนวคิดระบบอุปถัมภ์ และแนวคิดการครองอำนาจนำ พบว่า การได้มาซึ่งปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นบันไดสองก้าวแรกสู่การได้มาซึ่งปัจจัยทางการเมือง ระบบอุปถัมภ์เอื้อให้เกิดการใช้ชีวิอำนาจในการเข้ามาดำรงตำแหน่ง “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน” แล้วยกระดับตนเองไปสู่การลงสมัครรับเลือกตั้งตำแหน่ง “ผู้ใหญ่บ้าน” เพื่อสร้างความชอบธรรมแก่อำนาจของตนให้เป็นไปตามหลักสิทธิอำนาจ หลังจากชนะเลิศเลือกตั้งจำเป็นต้องใช้ประสบการณ์และความรู้ความสามารถร่วมกันของคณะกรรมการประจำตำบล ในการบริหารท้องที่ทั้งเชิงรุกและเชิงรับ กลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่ามีการแบ่งสายงานออกเป็น 3 ทีม คือ 1) ทีมทำงานสายบู๊ 2) ทีมทำงานสายบุน และ 3) ทีมทำงานสายวิชาการและเทคโนโลยี ภายใต้การนำของ “กำนัน” ซึ่งกลุ่มการเมืองสามารถสร้างสภาวะการครองอำนาจนำในท้องที่ได้สำเร็จภายใต้ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่เรียกว่า “กิจกรรมตามน้ำ” เป็นชุดอุดมการณ์หลักที่ถูกผลิตซ้ำมาตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 จนถึงปัจจุบัน จากปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัยข้างต้น กลุ่มการเมืองจึงสร้าง

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเรื่อง “การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์” โดยได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562

² อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 60000 อีเมล: tabledrp@gmail.com

³ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 60000 อีเมล: ratamoojom@gmail.com

⁴ อาจารย์ประจำคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ จังหวัดนครสวรรค์ 60000 อีเมล: nuntiya1989@yahoo.com

ฐานอำนาจทางการเมืองให้เข้มแข็ง นำไปสู่การส่งสมาชิกของกลุ่มลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่ง
นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่าในปี พ.ศ. 2563

คำสำคัญ การสร้างฐานอำนาจทางการเมือง, กลุ่มการเมือง, ระบบอุปถัมภ์, การครอง
อำนาจนำ

The Formulation of Political Power by the Political Group in Tambon NongTao, KaoLiao District, Nakhon Sawan Province

Dhirapong Promwichai⁵, Rata Anuttarangoon⁶, and Nuntiya Sattayawatee⁷

Abstract

The article aims to study and analyze trends of the formulation of political power by the political group in Tambon NongTao, KaoLiao District, Nakhon Sawan Province through the concept of the formulation of political power, patron-client system, and hegemony. The research has found that the social and cultural factors are first two steps to gain the political factors. The patronage system facilitates the use of bio-power to enter position of “Assistant Village Headman,” then the assistant village headman will take himself to the position of candidate for election of “Village Headman” in order to justify his power according to the principle of authority. After winning the election, the village headman needs experience and knowledge from the sub-district administrative committee for proactive and reactive local administration. The political group in Tambon NongTao has divided the political workers into three teams including: 1) practitioners, 2) strategists, and 3) academic and technology workers under the lead of “Sub-district Headman.” The practical approach called “tracking water activities,” which is the economic factor has repeated from 1998 until present day, this political group has successfully created the hegemonic status in the area. These three factors allow political group can establish the strong political

⁵ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University 60000. E-mail: tabledrp@gmail.com

⁶ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University 60000. E-mail: ratamoojom@gmail.com

⁷ Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Sawan Rajabhat University 60000. E-mail: nuntiya1989@yahoo.com

power base and promote the member to be the candidate for the Chief of NongTao Sub-district Administrative Organization in 2020.

Keywords Political Power Base, Political Group, Patronage System, Hegemony

1. บทนำ

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นผู้มีสิทธิและเสรีภาพที่จะเลือกผู้แทนให้เข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน เพราะฉะนั้นบุคคลที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนในการบริหารประเทศจึงต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยต้องอาศัยความรู้ความสามารถของตนเองและการพูดคุยข่าวสารต่างๆ ให้เกิดเครือข่ายเพื่อสร้างฐานอำนาจทางการเมือง รวมไปถึงการใช้อำนาจและการรักษาอำนาจให้นานที่สุด การกระจายฐานอำนาจไปสู่บุคคลทั่วไปเพื่อสร้างสภาวะการครองอำนาจนำในสังคมด้วยปัจจัยต่างๆ เช่น ระบบอุปถัมภ์ ทุน ผลประโยชน์ เป็นต้น ดังนั้น การสร้างฐานอำนาจจึงเป็นสิ่งสำคัญของบุคคลที่มีบทบาททางการเมือง ทั้งในขณะดำรงตำแหน่งและไม่ได้ดำรงตำแหน่ง เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ “การพัฒนาท้องถิ่น” ที่เป็นชุดความคิดลงของบุคคลนั้นๆ ให้ประชาชนในสังคมได้หลงเชื่อว่าชุดความคิดนี้ทำออกมาเพื่อ “ประโยชน์ส่วนรวม”

บุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองจึงต้องสร้างรากฐานทางอำนาจให้มั่นคงและยั่งยืนได้ จึงจำเป็นต้องส่งทอดอำนาจแบบรุ่นสู่รุ่น บุคคลที่มีอำนาจทางการเมืองไม่ว่าจะอยู่ในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นก็ต้องการมีบทบาททางการเมืองเป็นที่ยอมรับในหมู่ของประชาชนและในหมู่นักการเมืองด้วยกันเอง บุคคลนั้นจึงต้องมีทั้ง “อำนาจและบารมี” ควบคู่กันไป (พัฒนชัย สีนอเพีย, 2552, น. 2) ระบบอุปถัมภ์จึงเป็นสิ่งสำคัญต่อบุคคลนั้นๆ ในการสร้างบารมีให้แก่ตนเองโดยใช้อำนาจที่มีอยู่ ณ ขณะนั้น ซึ่งในบางครั้งก็อาจเป็นการใช้อำนาจไปในทางมิชอบ เพื่อแสวงหาความนิยมจากประชาชนภายในพื้นที่ ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใดก็ตาม เพื่อสนับสนุนการสร้างฐานอำนาจของตนเองหรือพวกพ้องในการเข้าสู่อำนาจทางการเมือง

โดยบุคคลนั้นต้องใช้ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ปัจจัยทางการเมือง ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม รวมไปถึงแนวนโยบายที่เอื้อประโยชน์ต่อระบบอุปถัมภ์ให้แก่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ปัจจัยเหล่านี้จะนำไปสู่กระบวนการหรือวิธีการต่างๆ ที่ทำให้บุคคลหรือกลุ่มการเมืองนั้นๆ เข้ามามีอำนาจในการปกครอง (ฤกษ์ชัย พูลสวัสดิ์, 2552, น. 5-6) จากกระบวนการดังกล่าวอาจส่งผลในระยะยาวในเรื่องของการสร้างความชอบธรรมหรือการยินยอมโดยปริยายต่อชุดความคิดของบุคคลหรือกลุ่มการเมืองนั้นๆ ซึ่งเป็นการวางฐานอำนาจที่มาจากประชาชนได้ ในบางครั้งอาจส่งผลต่อการสร้างสภาวะการครองอำนาจนำในพื้นที่ดังกล่าวไปด้วย

การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้มีความเข้มแข็งและมีบทบาทสูงต้องมิฐานอำนาจมาจากท้องถิ่น แล้วค่อยขยายฐานอำนาจไปสู่การเมืองระดับที่สูงขึ้น ดังนั้น กลุ่มการเมืองใน

ตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ถือว่าเป็นกลุ่มหนึ่งที่ไม่เป็นทางการ แต่มีบุคคลผู้มีอำนาจและบารมีอยู่ในกลุ่มทำการเคลื่อนไหวกิจกรรมในด้านต่างๆ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยการเคลื่อนไหวเหล่านี้เป็นสิ่งที่นำไปสู่การ “พัฒนาท้องถิ่น” อย่างรอบด้าน การหาเสียงของนักการเมืองระดับชาติและระดับท้องถิ่นในพื้นที่ดังกล่าว จึงต้องเข้าหากลุ่มการเมืองกลุ่มนี้เป็นหลัก เพื่อการประชาสัมพันธ์และการหาเครือข่ายในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองในพื้นที่ ดังนั้น กลุ่มการเมืองกลุ่มนี้จึงมีเครือข่ายที่อยู่ทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด (เป็นพื้นที่รับผิดชอบของท้องถิ่น) ระดับท้องถิ่น รวมไปถึงพื้นที่ใกล้เคียงอย่างเห็นได้ชัด การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองนี้จึงต้องมีระบบอุปถัมภ์เข้ามาเกี่ยวข้อง เพื่อสร้าง “เครือข่าย” ในการเป็นตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มการเมืองกับประชาชน และเชื่อมระหว่างกลุ่มการเมืองกับกลุ่มอื่นๆ นอกพื้นที่ตำบลหนองเต่า นอกจากนั้น กลุ่มการเมืองนี้ยังสามารถเชื่อมโยงความต้องการของประชาชนภายในพื้นที่สู่การดำเนินนโยบายสาธารณะของหน่วยงานของราชการได้อีกด้วย

ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาถึง ปัจจัยในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ว่าเป็นอย่างไร และทำการวิเคราะห์แนวโน้มการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ว่าจะสามารถสร้างสภาวะการครองอำนาจนำในพื้นที่ได้อย่างไร

2. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- (1) เพื่อศึกษาปัจจัยการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์
- (2) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

3. ทบทวนวรรณกรรม

คณะผู้วิจัยมุ่งเน้นที่จะนำแนวคิดการสร้างฐานอำนาจ แนวคิดระบบอุปถัมภ์ และแนวคิดการครองอำนาจนำ รวมไปถึงการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาอธิบายปรากฏการณ์ที่มีปัจจัยในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ อย่างไร และเพื่อวิเคราะห์แนวโน้มในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

3.1 แนวคิดการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง (Based – Construction of Political Power)

การเมืองเป็นเรื่องของความสัมพันธ์ทางอำนาจ การขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองของบุคคลหรือกลุ่มคนจึงต้องมีฐานทางอำนาจรองรับ ซึ่งในประวัติศาสตร์การเมืองทั่วโลกตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พบว่า ฐานอำนาจหลักๆ ที่ถูกนำมาใช้รองรับการกระทำทางการเมืองมีอยู่ด้วยกัน 3 แบบ คือ “อำนาจกำลัง” (Force) “สิทธิอำนาจ” (Authority) และ “ชีวอำนาจ” (Bio-Power) โดยอำนาจกำลังจะกระทำการผ่านการบังคับให้จำนน อาทิ การทำร้าย ปล้น ทำสงคราม ฯลฯ ขณะที่สิทธิอำนาจจะกระทำการผ่านการสร้างความชอบธรรมให้ยินยอม คือ การแปลงอำนาจให้อยู่ในรูปของประเพณี ความนิยม และกฎหมาย และชีวอำนาจจะกระทำการผ่านการครอบงำให้เชื่อฟัง ได้แก่การแปลงอำนาจให้อยู่ในรูปของความรู้แล้วปลูกฝังความรู้ดังกล่าวให้คนยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต

ทั้งนี้ หากไม่นับสิทธิอำนาจในรูปประเพณีแล้ว ตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา อำนาจกำลังถูกนำมาใช้เป็นฐานอ้างอิงทางการเมืองแบบเดียวๆ โดยไม่มีสิทธิอำนาจหรือชีวอำนาจเข้าไปผสมผสานเป็นจำนวนน้อยมาก เนื่องจากมโนทัศน์เรื่อง “สิทธิ” (Right) และ “เหตุผล” (Rationality) ที่ขยายตัวในรัฐสมัยใหม่ปฏิเสธที่จะยอมรับอำนาจทางการเมืองที่มีที่มาจากอำนาจความชอบธรรมและขาดความสมเหตุสมผล (Foucault, 1980, p. 97) ดังนั้น ในเวทีการเมืองสมัยใหม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในระบอบเสรีประชาธิปไตยสมัยใหม่ อำนาจทางการเมืองจึงมักปรากฏให้เห็นในรูปของสิทธิอำนาจและชีวอำนาจเป็นหลัก ซึ่งฐานของอำนาจทั้งสองแบบนี้ถูกสร้างขึ้นผ่านวิธีการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองและวิธีการสร้างการครอบงำทางการเมืองตามลำดับ โดยการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองทั้งสองแบบจะมีลักษณะที่สำคัญคือ

แบบที่ 1 “การสร้างความชอบธรรมทางการเมือง” (Political Legitimacy) สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทหลักๆ ได้แก่ การสร้างความชอบธรรมตามประเพณี (Traditional Legitimacy) การสร้างความชอบธรรมด้วยความนิยม (Consensual Legitimacy) และการสร้างความชอบธรรมตามกฎหมาย (Legal Legitimacy) โดย 1) การสร้างความชอบตามประเพณี จะกระทำโดยการอ้างอิงสิทธิอำนาจกับจารีตที่มีความศักดิ์สิทธิ์และมีความเป็นอมตะ ซึ่งเกิดขึ้นจากการสถาปนาความถูกต้องในอดีตและถูกสืบทอดต่อมาผ่านความเคยชิน ซึ่งการสร้าง ความชอบธรรมในลักษณะนี้จะใช้กันในการปกครองแบบหัวหน้าเผ่าและผู้ปกครองในระบบ ปิตาธิปไตย 2) การสร้างความชอบธรรมด้วยความนิยม จะกระทำโดยการอ้างอิงอำนาจกับ คุณลักษณะพิเศษบางประการ เช่น คุณลักษณะแบบเทพประทาน (Charismatic Rule) อาทิ การเป็นผู้ถูกเปิดเผยโดยพระเจ้า ความเป็นวีรบุรุษ ฯลฯ หรือคุณสมบัติแบบอื่นของปัจเจก

ชนในการเป็นผู้นำซึ่งจะทำให้ผู้อื่นอุทิศตนให้อย่างเต็มที่และเชื่อมั่นในตัวเขาเป็นการส่วนตัว อาทิ ความเป็นนักปลุกปั่นทางการเมืองผู้ยิ่งใหญ่ (The Great Demagogue) และ 3) การสร้างความชอบธรรมตามหลักการและกฎหมาย จะกระทำโดยการอ้างอิงอำนาจกับคุณธรรมแห่ง “ความถูกต้องตามกฎหมาย” อันเป็นคุณธรรมที่เกิดจากการเชื่อถือในความถูกต้องของข้อบังคับทางกฎหมายและอำนาจหน้าที่ที่ใช้ได้จริง ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนกฎเกณฑ์ที่สร้างขึ้นอย่างเป็นตรรกะ โดยอำนาจในลักษณะนี้จะพบได้ในอำนาจของพวกข้าราชการรับใช้ของรัฐในรูปแบบใหม่ และเหล่าตัวแทนแห่งอำนาจที่มีความคล้ายคลึงกัน (มักซ์ เวเบอร์, 2560, น. 36-37)

แบบที่ 2 “การสร้างการครอบงำทางการเมือง” (Political Subjection) จะกระทำโดยการอ้างอิงอำนาจกับความรู้ (knowledge) และควบคุมผู้ใต้อำนาจผ่านระบบระเบียบ (Discipline) ที่ความรู้กำหนดขึ้น ซึ่งกระบวนการนี้ มิเชล ฟูโกต์ เรียกว่า “การปกครองชีวญาณ” (Governmentality) อันหมายถึงการปกป้องคุ้มครองชีวิตของผู้ใต้ปกครองเพื่อให้มีชีวิตที่ดี เปรียบเหมือนกับต้นเรือสินค้าที่ต้องเอาใจใส่ดูแลสินค้า เรือ และลูกเรือให้ดี เพราะต้องนำสินค้าไปส่งที่จุดหมายปลายทาง ซึ่งการจะนำสินค้าไปส่งถึงท่าเรือได้ก็จำเป็นต้องดูแลเรือ และลูกเรือให้ดี ทว่าการจะดูแลสินค้า เรือ และลูกเรือให้ดีได้นั้นกับต้นเรือจะต้องรู้เรื่องลม พายุ เส้นทางเดินเรือ และความสัมพันธ์ระหว่างคนในเรือเป็นอย่างดีด้วย (มิเชล ฟูโกต์ อ้างถึงใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2554, น. 296-298) ดังนั้น การปกครองชีวญาณจึงต้องอาศัยความรู้เพื่อที่จะทำให้การควบคุมดูแลสามารถบรรลุเป้าหมาย ส่งผลให้การสถาปนาความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมดูแลประชากรกลายมาเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งการควบคุมดูแลประชากรนี้ นอกจากจะทำในรูปแบบที่ปรากฏออกมาอย่างชัดเจนแล้ว การควบคุมดูแลที่กระทำโดยเทคนิคที่ไม่ปรากฏอย่างชัดเจนหรือการไม่ให้ผู้คนรู้และสำนึกถึงการควบคุมดูแลนั้นว่าเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก (ธเนศ วงศ์ยานนาวา, 2554, น. 292-293) ในแง่นี้อำนาจชนิดที่ใช้ในการปกครองชีวญาณจึงเป็นอำนาจในการควบคุมดูแลชีวิตหรือที่เรียกว่า “ชีวอำนาจ” ซึ่งก็คืออำนาจที่มุ่งควบคุมหรือแทรกแซงทุกตารางนิ้วของชีวิตและร่างกายของประชากร โดยมองชีวิตและร่างกายของประชากรเป็นกระบวนการชีวภาพที่ประกอบด้วยกลไกต่างๆ ซึ่งสามารถแยกย่อยออกมาจัดระบบการควบคุมดูแลที่เฉพาะเจาะจงสำหรับแต่ละกลไกได้ เพื่อที่จะเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของกลไกย่อยๆ ให้มากขึ้น อันจะนำไปสู่ความสามารถของร่างกายโดยรวมที่เพิ่มขึ้นและคุณภาพของชีวิตของประชากรที่ดีขึ้น (Foucault, 1978, p. 139)

ดังนั้น การสร้างการครอบงำทางการเมืองด้วยการปกครองแบบชีวญาณ จึงเป็นลักษณะของการปกครองที่รัฐมุ่งจะครอบงำประชาชนผ่านการอ้างความรู้มาสนับสนุนการกระทำทางการเมืองของรัฐ ทำให้ประชาชนไม่มองว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการกระทำทางการเมืองที่มีเจตจำนงที่ต้องการจะปกครองซ่อนอยู่เบื้องหลัง แต่มองว่าเป็นการกระทำ

บนฐานของความรู้และความจริงด้วยเจตจำนงแห่งความต้องการดูแลสวัสดิภาพภาพของประชาชนให้มีชีวิตที่ดี ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกไว้นื้อเชื่อใจต่อกระบวนการครอบงำ กระทั่งนำความรู้ที่รัฐครอบงำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตน จนเกิดการควบคุมตัวเองหรือการปกครองตัวเองขึ้นโดยที่รัฐไม่ต้องลงแรงปกครอง ยกตัวอย่างเช่น องค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดรูปแบบห้องเรียนในยุคสมัยใหม่ที่เปลี่ยนจากที่เคยจัดแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มๆ ในยุคคลาสสิก มาเป็นการจัดแบ่งนักเรียนแบบแยกเป็นคณา รายเรียงกันอย่างเสมอหน้าภายใต้การควบคุมดูแลของครู อันเป็นการผสมผสานระบบการให้ความรู้กับระบบการใช้อำนาจควบคุมให้เป็นหนึ่งเดียวกัน (มิเชล ฟูกูต์, 2558, น. 27, 29) ซึ่งทำให้อำนาจของครูในยุคสมัยใหม่ในการควบคุมดูแลนักเรียนมีลักษณะที่ละเอียดลึกซึ้งลงไปในระดับปัจเจกและร่างกาย ในลักษณะที่เรียกว่าเป็นชีวอำนาจ โดยที่นักเรียนก็คุ้นชินและยอมรับการจัดระเบียบห้องเรียน ในลักษณะดังกล่าวในฐานะที่เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้หากต้องการให้การเรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามศาสตร์ว่าด้วยการจัดรูปแบบห้องเรียนในเวลานั้น หรือองค์ความรู้ทางเศรษฐกิจและการเมือง อาทิ ความรู้เรื่องสวัสดิการ เรื่องอัตราค่าจ้าง เรื่องความสามารถด้านแรงงาน เรื่องความสมดุลทางประชากร ฯลฯ ที่สร้างระบบระเบียบที่เปิดโอกาสให้รัฐเข้ามาควบคุมประเด็นเรื่องเพศ (Sexuality) ของประชาชนมากขึ้น โดยการผลักเรื่องเพศให้กลายเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองให้รัฐมีความชอบธรรมในการเข้าควบคุมดูแลชีวิตและร่างกายของประชาชน แทนที่จะถือเป็นประเด็นเรื่องการเจริญพันธุ์ตามธรรมชาติ (Foucault, 1978, p. 25) เป็นต้น ซึ่งกระบวนการสร้างการครอบงำในการปกครองแบบชีวภูมณนี้ประกอบไปด้วย 2 กระบวนการหลักๆ คือ

(1) การผลิต/สร้างวาทกรรม (Discourse) ที่จะใช้ครอบงำประชาชนขึ้น โดยดึงเอาองค์ความรู้ที่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ซึ่งสอดคล้องกับวาทกรรม มาเป็นเครื่องมือสนับสนุนความน่าเชื่อถือของวาทกรรม

(2) การเผยแพร่วาทกรรม (ที่ถูกรับรองโดยความรู้ทางวิทยาศาสตร์แล้ว) ออกสู่สาธารณะ ผ่านทางองค์กรที่เป็นสถาบันของรัฐและสถาบันอื่นๆ ลงสู่ประชาชนอย่างต่อเนื่องและยาวนานจนประชาชนเกิดความเชื่อถือ

หรือกล่าวโดยสรุปก็คือ เป็นการนำเอาองค์ความรู้มาสนับสนุนวาทกรรมของตน แล้วเข้าไปครอบครองหรือช่วงชิงพื้นที่การประชาสัมพันธ์ในสถาบันหรือภาคส่วนที่มีบทบาทในการนำเสนอข่าวสารต่างๆ เพื่อเผยแพร่วาทกรรมของตนให้ต่อเนื่องและยืนระยะได้เป็นเวลานานนั่นเอง

3.2 แนวคิดระบบอุปถัมภ์ (Patron-Client System)

แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลในแนวดิ่ง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกันระหว่าง “ผู้อุปถัมภ์” (Patron) และ “ผู้รับการอุปถัมภ์” (Client) ในความสัมพันธ์ของบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย ผู้รับการอุปถัมภ์มักจะเป็นผู้ที่เสียเปรียบ เพราะอ่อนแอกว่าทั้งในทางเศรษฐกิจและการเมือง ในขณะที่ผู้อุปถัมภ์ต้องการผลประโยชน์ตอบแทนจากผู้รับการอุปถัมภ์เพียงบางสถานการณ์ เช่น ในสถานการณ์การเลือกตั้งที่ต้องการฐานคะแนนเสียงเพื่อชนะการเลือกตั้ง เป็นต้น (อมรา พงศาพิชญ์ และ ปรีชา คุวินทร์พันธุ์, 2543, น. 27-28) หรืออีกนัยหนึ่ง คือ บุคคลทั้งสองฝ่ายจะแลกเปลี่ยนผลประโยชน์กันในลักษณะที่ผู้อุปถัมภ์จะให้ประโยชน์เกี่ยวกับความคุ้มครอง ส่วนผู้รับการอุปถัมภ์จะให้ประโยชน์ตอบแทนในรูปของความจงรักภักดี การใช้แรงงาน และของกำนัล ความสัมพันธ์ดังกล่าวดำรงอยู่ได้ไม่ใช่เพียงเพราะผลประโยชน์ต่างตอบแทน แต่เป็นอุดมการณ์บางอย่างที่มาช่วยสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547, น. 171)

สังคมไทยยึดถือระบบอาวุโส หรือ “ผู้ใหญ่-ผู้น้อย” เป็นสถานภาพความสัมพันธ์ของบุคคล ซึ่งสิ่งที่กำหนดความเป็นผู้ใหญ่-ผู้น้อยนี้ไม่ได้ชี้ขาดด้วยอายุเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีปัจจัยทางด้านอำนาจเงินตราและอำนาจทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอย่างสำคัญ (อคิน รพีพัฒน์, 2547, น. 31-39) สืบย้อนไปถึงระบบอุปถัมภ์ภายใต้โครงสร้างชนชั้นสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีการเปลี่ยนแปลงจาก ระบบอุปถัมภ์แบบเป็นทางการ ที่เป็นการจัดระเบียบการปกครองเชิงชนชั้นความสัมพันธ์ระหว่างนายกับไพร่มาเป็นระบบอุปถัมภ์แบบไม่เป็นทางการ อันเกิดจากปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้าระหว่างประเทศ การอพยพของชาวจีนในประเทศไทย และการรวมศูนย์ทางการเมือง ซึ่งระบบอุปถัมภ์แบบไม่เป็นทางการประเภทหนึ่งที่เกิดขึ้นภายในชนชั้นเจ้านาย ก่อนข้างเกี่ยวข้องกับระบบอุปถัมภ์ทางการเมืองและระบบราชการไทย เพราะเป็นลักษณะของการแข่งขันกันเพื่อความก้าวหน้าในงานราชการของพวกขุนนาง ต้องอาศัยความสัมพันธ์ส่วนตัว อาทิ ความเป็นเพื่อนพ้อง พี่-น้อง หรือความเกี่ยวข้องกันในเครือญาติ และการอุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการต่างๆ เพื่อคุ้มครองและเลื่อนขั้นในตำแหน่งหน้าที่การงาน ดังนั้น ระบบอุปถัมภ์จึงไม่ใช่แค่การส่งสมอำนาจจากการควบคุมกำลังคนหรือผู้รับการอุปถัมภ์เหมือนในความสัมพันธ์แบบนาย-ไพร่ แต่อีกปัจจัยหนึ่งที่เกิดขึ้นในระบบอุปถัมภ์คือความมั่งคั่งอันเกิดจากการอุปถัมภ์อย่างไม่เป็นทางการที่ยึดถือเรื่องความสัมพันธ์ส่วนตัวและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ (อคิน รพีพัฒน์, 2543, น. 139-171)

ระบบอุปถัมภ์ คือ สภาพการณ์ที่เกิดขึ้นเมื่อบุคคลที่มีอำนาจไม่เท่ากันมาสัมพันธ์กัน ฝ่ายหนึ่งวางตัวเป็นผู้อุปถัมภ์ ขณะที่อีกฝ่ายยอมเป็นผู้รับการอุปถัมภ์ คู่ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

จึงเป็นเสมือนนายกับบ่าว โดยมีการแลกเปลี่ยนตอบแทนซึ่งกันและกัน นายจะแบ่งปันทรัพยากร การปกป้องคุ้มครอง และความช่วยเหลือต่างๆ ภายใต้อำนาจกำกับควบคุมของตน ให้ฝ่ายผู้รับการอุปถัมภ์ ส่วนผู้รับการอุปถัมภ์ก็จะสนองตอบด้วยการบริการ วัตถุสิ่งของ และความภักดีตามแต่จะหาได้ (เกษียร เตชะพีระ, 2543, น. 548) ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์จึงกลายมาเป็นความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนระหว่างคนในสังคมที่มีฐานะและบทบาทแตกต่างกัน เป็นความผูกพันของมิตรภาพแบบประโยชน์ใช้สอย ซึ่งคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าจะใช้อิทธิพลและสิ่งตนเองมีอยู่คุ้มครองให้ประโยชน์แก่ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าซึ่งก็ต้องตอบแทนด้วยการให้ความจงรักภักดี ช่วยเหลือตอบแทน และการอุทิศตนรับใช้

ความสัมพันธ์ส่วนตัวระหว่างบุคคล อาจเริ่มจากความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และเชื่อมโยงไปจนถึงการสร้างฐานอำนาจในท้องถิ่น และอาจเชื่อมโยงไปถึงความสัมพันธ์ทางสังคมในแง่ของกฎเกณฑ์ความกตัญญูตเวที การรู้สำนึกบุญคุณ ซึ่งจะทำให้ความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ยาวนานขึ้น อาจสืบทอดต่อกันหลายชั่วอายุ (ณรงค์ บุญสายขวัญ, 2549, น. 19) ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในเชิงอุปถัมภ์หรือระบบอุปถัมภ์จึงเป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของคนในสังคมที่ปฏิบัติต่อกันอย่างมีเหตุปัจจัยเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเป็นตัวเชื่อมต่อความสัมพันธ์ แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์จึงสามารถอธิบายความสัมพันธ์ทางการเมืองได้ในหลากหลายกรณี โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางเมืองเชิงอุปถัมภ์ที่นำไปสู่การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองในหลากหลายพื้นที่ของประเทศไทย

3.3 แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony)

แนวคิด “การครองอำนาจนำ” ถูกอธิบายโดย “อัลโตนิโอ กรัมสกี” (Antonio Gramsci) ซึ่งเป็นนักคิดในสำนัก Neo-Marxist แนวมนุษยนิยมชาวอิตาลี ที่เป็นผู้ริเริ่มความสำคัญของโครงสร้างส่วนบน (Super Structure) คือ พลังจิตสำนึกและอุดมการณ์เป็นเงื่อนไขสำคัญในการธำรงรักษาอำนาจทางสังคมเอาไว้ โดยเฉพาะการสร้างความรู้สึกร่วมใจต่ออำนาจนำ ไม่ใช่การยอมรับโดยปริยายหรือยอมรับโดยการใช้อำนาจบังคับ (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551, น. 169) Hegemony จึงกลายมาเป็นเครื่องมือที่ชนชั้นนายทุนนำมาควบคุมชนชั้นแรงงานโดยอ้อม เพราะใช้อำนาจรัฐเป็นเครื่องมือในการควบคุมชนชั้นใดที่จะกลายเป็นชนชั้นนำและครองความเป็นเจ้าได้ ต้องมีความพยายามในการสร้างพันธมิตรกับชนชั้นอื่นๆ ก่อนจึงจะครอบงำหรือยึดกุมชุดความคิดของชนชั้นอื่นๆ ให้เข้ากับความคิดของชนชั้นนำได้ รัฐจึงกลายมาเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำในการสร้างสถานะการครองอำนาจนำ

การตีความการครองอำนาจนำของกรัมสกีเพื่อจุดประสงค์ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการขึ้นหรือลงจากอำนาจของกลุ่มทางสังคมในระดับย่อยภายในกลุ่มทางสังคม

จนถึงระดับที่ใหญ่ที่สุดคือ ในระดับโลกก็ได้มีโน้ตทัศน์การครองอำนาจนำนี้ นอกจากจะเป็นกรอบทั่วไปในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางการเมือง กรัมนียังคงใช้กรอบดังกล่าวในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เฉพาะรวมอธิบายการต่อสู้เพื่อการครองอำนาจนำที่เป็นอยู่ในอิตาลีอีกด้วย ซึ่งก็คือการปกครองของพวกฟาสซิสต์โดยการเน้นการต่อสู้ เพื่อครองอำนาจนำในอิตาลีจึงเป็นสาเหตุให้กรัมนียให้ความสำคัญต่อโน้ตทัศน์เรื่องครองอำนาจนำภายในรัฐ รวมทั้งกรัมนียังได้เสนอโน้ตทัศน์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พรรคการเมืองที่มีลักษณะเป็นเจ้าแห่งยุคใหม่ แนวร่วมทางประวัติศาสตร์และสงครามแบบตริงพื้นที่ เพื่อว่าหากเป็นไปได้ผู้ที่จะนำมวลชนต่อสู้กับการปกครองของพวกฟาสซิสต์ควรมีลักษณะเช่นใดและใช้วิธีการต่อสู้อย่างไรในสภาพสังคมของอิตาลีที่มีความเจริญทางประชาสังคมสูง (กิงกาญจน์ เอี่ยมละออ, 2555, น. 21) การสร้างสถานะการครองอำนาจนำจึงต้องอาศัยกลยุทธ์ 2 ด้าน ดังนี้

(1) การครองอำนาจนำทางการเมือง (Political Hegemony) เป็นการสถาปนาระบบการเมืองหนึ่งให้กลายเป็นระบบการเมืองหลักของสังคม เช่น รูปแบบการเมืองแบบประชาธิปไตยตัวแทน ที่ต้องผ่านการเลือกตั้ง หากใครทำลายหลักการของความประชาธิปไตยก็มักจะถูกมองว่าเป็นปรปักษ์กับการเมืองกระแสหลักในทันที

(2) การครองอำนาจนำทางวัฒนธรรม (Cultural Hegemony) เป็นการสถาปนาวัฒนธรรมหลักให้แก่สังคม เพื่อการสร้าง “ความเห็นพ้องต้องกัน” (Consensus) โดยอาศัยสื่อมวลชนเข้ามาช่วยในการกระจายความคิดชุดนี้ให้แพร่กระจายอยู่ในชีวิตประจำวันของประชาชนในสังคม (กิงกาญจน์ เอี่ยมละออ, 2555, น. 186) เช่น ส่งชุดความคิดกระแสหลักผ่านละครหลังข่าว ในละครต้องมีพระ-นาง คู่เอก โดยมีพระ-นาง คู่รองเสมอ ในที่นี้พระ-นาง คู่รองย่อมแพ้ความรักของพระ-นาง คู่เอกที่มีให้กัน ดีความชุดความคิดนี้ได้ว่า “ในทุกสังคมย่อมมีการแข่งขัน ที่เป็นแบบแพ้-ชนะ”

กลุ่มประวัติศาสตร์ (Historical Bloc) จึงกลายมาเป็นกลุ่มที่สำคัญในการเป็นสถานะที่ชนชั้นและกลุ่มต่างๆ ในสังคมมีความสัมพันธ์กันอย่างซับซ้อน ผูกโยงกันทั้งปัจจัยทางด้านการเมือง ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม (วัชรพล พุทธรักษา, 2557, น. 168) กลุ่มประวัติศาสตร์มีความเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ ได้นั้น ก็ต้องมีการวางตัวบุคคลทั้งโครงสร้างส่วนบนและโครงสร้างส่วนล่าง ชนชั้นผู้ปกครองจึงต้องร่วมกันสร้างกลุ่มประวัติศาสตร์เพื่อสถาปนาการครองอำนาจของชนชั้นตนเองในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง ซึ่งภายในกลุ่มประวัติศาสตร์นั้นต้องอาศัยการขับเคลื่อนโดยการนำของ “ปัญญาชน” (Intellectuals) ผู้มีบทบาทในเชิงการจัดการองค์การและเป็นผู้มีบทบาทในเชิงอุดมการณ์ (วัชรพล พุทธรักษา, 2557, น. 171) เพื่อการแสดงศักยภาพทางปัญญา, ทางอำนาจ และปัจจัย

ด้านอื่นๆ เพื่อทำหน้าที่ถ่ายทอดชุดอุดมการณ์หลักของชนชั้นปกครองให้แทรกซึมอยู่ภายในสังคมนั้นๆ

การสร้างสภาวะครองอำนาจนำทั้งทางการเมืองและทางวัฒนธรรม จึงต้องทำควบคู่กันเพื่อการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดให้ทุกชนชั้นยินยอมโดยปริยาย แต่ด้วยความที่เป็นพลวัตในสังคม สภาวะการครองอำนาจนำของชนชั้นหนึ่งย่อมมีผู้ท้าทายสภาวะการครองอำนาจนำนั้นเสมอ “สภาวะการครองอำนาจนำจึงเป็นกระบวนการที่ไม่มีที่สิ้นสุด” (เจอโรม์ คาราเบล, 2557, น. 67) ไม่มีชนชั้นใดหรือชุดความคิดใดสามารถผูกขาดอำนาจได้ตลอดเวลา ผู้สืบทอดอำนาจจึงกลายมาเป็นกลยุทธ์สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการคงสภาวะการครองอำนาจนำให้นานที่สุด

4. กรอบการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อให้ได้ทราบถึงข้อมูลตามข้อเท็จจริงในปรากฏการณ์ดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งข้อมูลทุติยภูมิและข้อมูลปฐมภูมิมาวิเคราะห์ผ่านแนวคิดระบบอุปถัมภ์ที่ใช้ความสัมพันธ์ทางบุคคล เงินตรา หรืออำนาจทางการเมือง ผ่านทางสิทธิอำนาจและชีวอำนาจในการสร้างฐานอำนาจให้แก่กลุ่มการเมือง โดยแบ่งเป็นปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ, ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยทางการเมือง ซึ่งกลุ่มการเมืองจะสามารถสร้างสภาวะการครองอำนาจนำในท้องที่ได้ในช่วงระยะเวลาใดระยะเวลาหนึ่ง จึงนำไปสู่การศึกษา 1) เพื่อศึกษาปัจจัยการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ และ 2) เพื่อวิเคราะห์แนวโน้มในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ว่าเป็นอย่างไร

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ประกอบด้วยผู้ให้ข้อมูลซึ่งสามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่ม โดยพิจารณาจากผู้ที่มิชอบพาทหน้าทีและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ดังนี้

กลุ่มที่ 1 บุคคลสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างฐานอำนาจของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งะเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive

Sampling) เริ่มต้นที่บุคคลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้ คือ กำนัน ซึ่งถือว่าเป็นผู้นำของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับประธาน เพื่อต้องการศึกษาถึงปัจจัยการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

กลุ่มที่ 2 บุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างฐานอำนาจของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ใช้วิธีการคัดเลือกแบบการอ้างอิงด้วยบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling Technique) (วิรัตน์ คำศรีจันทร์, 2556) โดยถือความอึดตัวของข้อมูลเป็นเกณฑ์

คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับบุคคลมีส่วนเกี่ยวข้องต่อการสร้างอำนาจของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ โดยประชากรทั้ง 2 กลุ่ม ที่คณะผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง เป็นการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และคัดเลือกแบบการอ้างอิงด้วยบุคคลหรือผู้เชี่ยวชาญ (Snowball Sampling Technique) เป็นการเลือกตัวอย่างจากการพิจารณาของผู้วิจัยเอง โดยลักษณะกลุ่มประชากรที่ต้องการจะศึกษา ต้องมีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกลุ่มทางการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์เป็นอย่างมาก (สุรพล พรหมกุล, 2554, น. 82-83) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) อย่างครบถ้วน ซึ่งงานวิจัยครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำการศึกษาช่วงเวลาตั้งแต่กลุ่มการเมืองนี้ได้เริ่มสร้างฐานอำนาจทางการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ เพื่อศึกษาถึงปัจจัยในการสร้างฐานอำนาจและวิเคราะห์แนวโน้มในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์

6. ผลการวิจัย

การได้มาซึ่งสมาชิกของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ นั้น มีการอาศัยปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมในเรื่องของ “ระบบอุปถัมภ์” เป็นหลัก โดยใช้มุมมองของผู้ใหญ่บ้านคนเก่า/คนชื่อนำภายในหมู่บ้านช่วยกันพิจารณาหาบุคคลที่มีความรู้/ความสามารถ ที่จะมาช่วยบริหารหมู่บ้านให้มาดำรงตำแหน่ง “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน” ก่อนการเลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านถึงแม้ว่าจะเป็นอำนาจของ “ผู้ใหญ่บ้าน” แต่เพียงผู้เดียวตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ก็ตาม แต่การสร้างฐาน

อำนาจที่จะสร้างสภาวะการครองอำนาจนำได้สำเร็จนั้น ต้องมีการวางแผนคัดสรรบุคคลตั้งแต่ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่ 2

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่ 2 จึงอาจมาได้ 2 ช่องทาง คือ 1) ได้ตำแหน่งมาจากความชอบธรรม (ผู้ใหญ่บ้านเลือกขึ้นมา เพราะมีคุณสมบัติเหมาะสม) และ 2) ได้ตำแหน่งมาจากการครอบงำ (ทั้งผู้ใหญ่บ้านและชนชั้นนำภายในหมู่บ้านช่วยกันคัดเลือกมา) ทั้ง 2 ช่องทางสามารถสร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชนภายในหมู่บ้านได้ นำไปสู่การยกระดับตนเองไปเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่ 1 เพื่อรอก้าวเข้าสู่ตำแหน่งถัดไปได้ นั่นคือ ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน การพัฒนาตนเองจากผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้น ทำให้ไม่ต้องหาเสียงกับประชาชนภายในหมู่บ้านมากนัก ประกอบกับระหว่างที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่ก็ประสานประโยชน์กับหน่วยงานภายนอกอยู่เสมอ ทำให้การก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านไม่ใช่เรื่องยาก (เกิดความยินยอมพร้อมใจไปก่อนการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน เพราะประชาชนได้เห็นศักยภาพในการบริหารท้องถิ่นตั้งแต่สมัยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)

เมื่อได้รับตำแหน่ง “ผู้ใหญ่บ้าน” จากการเลือกตั้ง จึงเป็นการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยชอบธรรม (ปัจจัยทางการเมือง) ที่มีรากฐานมาจากการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยการครอบงำมาก่อน การปฏิบัติงานและการประสานประโยชน์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของตำบลภายใต้การบริหารงานของ “คณะกรรมการประจำตำบลหนองเต่า ที่นำโดยกำนัน” จึงไม่พบปัญหาภายในกลุ่มมากนัก เพราะทุกตำแหน่งมีการวางแผนคัดเลือกบุคคลมาเป็นอย่างดี แต่ด้วยศักยภาพ ความรู้ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปของสมาชิก ทำให้ต้องมีการจัดสรรหน้าที่ให้เหมาะสมเสียใหม่ แบ่งออกเป็น 3 ทีม คือ ทีมการทำงานสายบุญ ทีมการทำงานสายบุญ และทีมการทำงานสายวิชาการและเทคโนโลยี (กำนันประจำตำบล, การสื่อสารส่วนบุคคล, 15 ตุลาคม 2561) โดยทุกฝ่ายอยู่ภายใต้การควบคุมและดูแลจากกำนัน แต่เนื่องจากกำนันมีความรู้ทางวิชาการไม่มากนักจึงได้ให้ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 เป็นผู้ใหญ่บ้านอาวุโสและวุฒิการศึกษาสูงสุดในบรรดาผู้ใหญ่บ้าน/กำนันของอำเภอเก่าแล้ว เป็นทีมสมองหลักในการคิดและวิเคราะห์สถานการณ์/โครงการต่างๆ ที่รับนโยบายมาจากทางอำเภอ โดยทุกทีมต้องทำงานให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนภายในท้องที่มากที่สุด และกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มการเมืองนี้ได้รับการยอมรับและมีอิทธิพลในระดับหนึ่งในการเมืองระดับท้องถิ่นนั้นคือ “กิจกรรมตามน้ำ” (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 5, การสื่อสารส่วนบุคคล, 24 พฤศจิกายน 2561)

“กิจกรรมตามน้ำ” เป็นผลงานที่โดดเด่นของกลุ่มการเมืองนี้ (คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ให้กิจกรรมนี้เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ) เพราะในพื้นที่ตำบลหนองเต่า รวมไปถึงพื้นที่ใกล้เคียงส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ประชาชนส่วนใหญ่ก็เป็นเกษตรกร (ทำนา และปลูกมะลิ) การใช้อำนาจโดยตำแหน่งและบารมีส่วนตัวจากสมาชิกภายในกลุ่มการเมือง

ช่วยเสริมให้การกิจกรรมตามน้ำประสบความสำเร็จ ทางเกษตรอำเภอให้ความไว้วางใจกลุ่มนี้ในการดูแลบริหารจัดการกับบุคคล/หน่วยงานภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคลองชลประทาน (คลองกระถิน) ที่ไหลผ่านตำบลหนองเต่า และจากกิจกรรมตามน้ำบางครั้งต้องขอความช่วยเหลือทั้งงบประมาณและเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 4, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2561) ทางกลุ่มการเมืองนี้จึงต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขอเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ เช่น รถแม็คโคร เครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ เป็นต้น แต่ในบางครั้งการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร จึงต้องมีการระดมเงินจากประชาชนที่เป็นเกษตรกรเพื่อมาช่วยในการดำเนินกิจกรรมตามน้ำ

จากการคัดสรรบุคคลต่างๆ ที่จะเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองในแต่ละหมู่บ้านนั้น ถือว่ามีการใช้อำนาจทางสังคมและวัฒนธรรม ที่ยึดโยงกับระบบอุปถัมภ์เป็นสำคัญ โดยเฉพาะการได้มาซึ่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพราะถือว่าเป็นตำแหน่งสำคัญที่ในอนาคตจะถูกยกกระดืบและได้รับความไว้วางใจจากประชาชนภายในหมู่บ้านให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านต่อจากผู้ใหญ่บ้านคนเดิมเสมอ การได้มาซึ่งบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่ง “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน” นั้นจึงเป็นหัวใจหลักของกลุ่มการเมืองกลุ่มนี้ จุดเริ่มต้นของการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมืองของคุณบุญสงค์ก็เริ่มจากการเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเช่นกัน การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองที่เข้มแข็งและสามารถทำงานร่วมกับบุคคล/หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ต่างๆ ได้นั้น ต้องอาศัยทั้งพระเดชและพระคุณเข้ามาช่วยในการทำงาน มีการมอบ/สร้างโอกาสในการแสดงฝีมือและทำการสะสมประสบการณ์ทั้งการทำงานสายบู๊และการทำงานสายบุ๋น และมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาทำงานในสายงานต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมตามความสามารถ เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการบริหารปกครองท้องที่ สร้างบรรยากาศทางการเมืองในท้องที่ที่ประชาชนพึงพอใจและไว้วางใจ ตามที่อัลโตนิโอ กริมซี ได้เรียกสภาวะแบบนี้ว่า “การสร้าง ความยินยอมพร้อมใจ” (Consent) (กาญจนา แก้วเทพ และสมสุข หินวิมาน, 2551, น. 182-184) ในการให้กลุ่มการเมืองนี้ร่วมกับผู้ใหญ่ (ชนชั้นนำเดิม) ในหมู่บ้านนั้นๆ ได้ทำการคัดสรรบุคคลเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมืองได้ง่ายขึ้น

การสร้าง “ความยินยอมพร้อมใจ” คือ “เป้าหมายสูงสุดของการครองอำนาจนำ” เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ชุดอุดมการณ์ผ่านการควบคุมจิตสำนึกของมวลชนให้ยินยอมพร้อมใจ/เห็นด้วยกับชุดอุดมการณ์ที่ชนชั้นนำสร้างขึ้นมา การที่จะสร้างความยินยอมพร้อมใจให้เกิดขึ้นได้นั้นจึงต้องอาศัยทีมงานที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และมีตำแหน่งแห่งที่ในพื้นที่นั้นๆ (อำนาจโดยตำแหน่งจะมาจากระบบอุปถัมภ์หรือระบบคุณธรรมก็ได้ แต่การสร้างสภาวะการครองอำนาจนำควรได้อำนาจมาจากระบบอุปถัมภ์ และเน้นการใช้ชุดอุดมการณ์ผ่านพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลัก) มาร่วมด้วยช่วยกันวางแผนทุกขั้นตอน ผู้นำของกลุ่มต้องให้

ความสำคัญกับทุกตำแหน่งที่อยู่ในกลุ่มเสมอ จากการลงพื้นที่คณะผู้วิจัยก็เห็นถึงการที่คุณบุญส่งให้ความสำคัญกับบุคลากรภายในกลุ่มการเมืองนี้ การจะทำโครงการเรื่องใดๆ กำนันจะทำการนัดหมายกับตัวแทน (ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่ง) ของทั้ง 10 หมู่บ้าน เพื่อทำการประชุมปรึกษาหารือแนวทางในการปฏิบัติงานโครงการนั้นๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งตำบล (ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8, การสื่อสารส่วนบุคคล, 21 ตุลาคม 2561)

การวางแผนการทำงานจึงเป็นสิ่งสำคัญของกลุ่มการเมืองนี้ ฉะนั้นในอีกไม่เกิน 3-4 ปี ข้างหน้านี้ กำนันจะเกษียณอายุออกจากตำแหน่ง “กำนันตำบลหนองเต่า” และในสิ้นปี พ.ศ. 2562 นี้ “ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8” ก็จะมีเกษียณอายุเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ได้กำหนดไว้ ทางกลุ่มการเมืองนี้จึงต้องมีการวางแผนการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้มั่นคงหลังจากทั้ง 2 คน เกษียณอายุออกจากตำแหน่งไป คณะผู้วิจัยได้เห็นถึงขั้นตอนถ่ายโอนความรู้และประสบการณ์ให้แก่สมาชิกภายในกลุ่ม จากการตั้งสมาชิกที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้งรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 เข้ามาทำหน้าที่ที่แตกต่างกันไป ในการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยังไม่ได้คำตอบที่ชัดเจนว่า “สมาชิกคนใดในกลุ่มจะขึ้นมาทำหน้าที่แทนกำนัน” เพราะการได้มาซึ่งกำนันนั้น ต้องมาจากการที่ผู้ใหญ่บ้านทั้ง 10 หมู่บ้านคัดเลือกกันเอง ซึ่งผู้ใหญ่ทั้ง 10 หมู่บ้าน มีศักยภาพและมีความเหมาะสมที่จะขึ้นเป็นกำนันได้เท่ากัน (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 7, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 พฤศจิกายน 2561) ในช่วงระยะเวลาการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจึงยังไม่ได้เห็นถึงการวางแผนของกลุ่มว่าจะให้บุคคลใดขึ้นสู่อำนาจแทนกำนัน

แต่ในกรณีของผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ที่จะเกษียณอายุนั้น ทางกลุ่มการเมืองนี้ได้มีการปรึกษาหารือกันในการที่จะขยายฐานอำนาจทางการเมืองให้มีบทบาทและอำนาจมากขึ้นในท้องถิ่น ซึ่งทางกลุ่มต้องทำการประเมินแนวโน้มสถานการณ์ทางการเมืองท้องถิ่นก่อนว่าจะมีบุคคลใดบ้างที่จะลงชิงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า จึงจะตัดสินใจส่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ลงแข่งขันการเลือกตั้ง ผวนวกกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างฝ่ายบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 (มติชนออนไลน์, 2562) เพราะการทำงานของกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านในท้องถิ่น นอกจากทำงานภายใต้คำสั่งของอำเภอแล้วยังต้องประสานประโยชน์กับท้องถิ่นด้วย ซึ่งการทำงานกับท้องถิ่นในบางครั้งยังไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร (สารวัตรกำนันตำบลหนองเต่า, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 พฤศจิกายน 2561) (บุคลากรในท้องถิ่นไม่ได้อยู่ในการควบคุมของกลุ่มการเมืองนี้) ถึงแม้ว่าบุคลากรในท้องถิ่นจะรู้จักมักคุ้นกันเป็นอย่างดีก็ตาม

จากการศึกษาและทำการวิจัยกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ ในภาพรวมถือว่าสามารถสร้างฐานอำนาจที่มั่นคง สามารถประสานประโยชน์ของ

ประชาชนในทุกหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี มีสมาชิกที่ทำงานได้เข้มข้น แบ่งงานกันทำชัดเจน ทำให้สมาชิกแต่ละคนทราบถึงบทบาทหน้าที่ของตนเองและแสดงศักยภาพที่ตนเองมีออกมาได้อย่างอิสระ ผ่าน “การทำงานสายบุน” “การทำงานสายบู” และ “การทำงานสายวิชาการและเทคโนโลยี” ประชาชนให้ความเคารพและไว้วางใจกลุ่มการเมืองนี้ในการบริหารท้องถิ่นมาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันการสร้างสภาวะการครองอำนาจของกลุ่มการเมืองนี้ (ในช่วงที่กำนันคนดังกล่าวอยู่ในสถานะผู้นำของกลุ่ม) ถือว่าได้สร้างสภาวะการครองอำนาจนำได้สำเร็จ ผ่านกระบวนการสร้างความยินยอมพร้อมใจของประชาชนในการให้ความไว้วางใจในการคัดสรร “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 รุ่น” ซึ่งเป็นการใช้อำนาจทางพื้นที่สังคมและวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับระบบอุปถัมภ์เข้ามาช่วยในการคัดสรรบุคคล ทั้งความสัมพันธ์ส่วนบุคคล, อำนาจเงินตรา หรือแม้กระทั่งการใช้ความรู้ความสามารถของบุคคลนั้นๆ เข้ามาช่วยในการเข้าสู่ตำแหน่งทางการเมือง

ตำแหน่ง “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน” จึงเป็นบันไดขั้นแรกของการคัดสมาชิกเข้าสู่กลุ่มได้เป็นอย่างดี บุคคลเหล่านี้จะเชื่อใจ ให้ความเคารพ และรู้สึกเกรงใจ ผู้นำของกลุ่มเสมอ การพยายามสร้างชุดอุดมการณ์ชุดใหม่ขึ้นมาเพื่อแทนที่ชุดเก่านี้จึงเป็นไปได้ยาก เมื่อมีฐานอำนาจที่มั่นคงแล้ว การขยายฐานอำนาจจึงเป็นสิ่งท้าทายใหม่ที่กลุ่มการเมืองนี้กำลังจะเผชิญในอนาคต นั่นคือ “การขยายฐานอำนาจสู่การเมืองระดับท้องถิ่น” กำนันและทีมงานทั้ง 3 สายจึงเป็นที่รักและไว้วางใจ (สร้างความยินยอมพร้อมใจ) ของประชาชนในท้องถิ่นที่เสมอมา สร้างสภาวะการครองอำนาจนำในท้องถิ่นที่สำเร็จ โดยอาศัยปัจจัยทั้ง 3 ปัจจัยข้างต้นที่ได้อธิบายไปในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้เข้มแข็ง จนนำไปสู่การประเมินตนเองที่อาจมีการส่งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 ลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่าตามพระราชบัญญัติการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. 2562 ที่จะเกิดขึ้นภายในปี พ.ศ. 2563 นี้ได้

7. อภิปรายผล

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นประเด็นสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนเป็นผู้มีสิทธิและเสรีภาพที่จะเลือกผู้แทนให้เข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน เพราะฉะนั้นบุคคลที่จะเข้าไปเป็นตัวแทนในการบริหารประเทศจึงต้องมาจากการเลือกตั้ง โดยต้องอาศัยความรู้ความสามารถของตนเองและการพูดคุยข่าวสารต่างๆ ให้แก่เครือข่ายเพื่อการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง รวมไปถึงการใช้อำนาจและ

การรักษาอำนาจให้นานที่สุด กระจายฐานอำนาจไปสู่บุคคลทั่วไปเพื่อสร้างสภาวะการครองอำนาจนำในสังคม ดังนั้น การสร้างฐานอำนาจจึงเป็นสำคัญของบุคคลที่มีบทบาททางการเมือง ทั้งในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งและไม่ได้ดำรงตำแหน่ง เพื่อทำให้เกิดความน่าเชื่อถือ ความไว้วางใจ ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ “การพัฒนาท้องถิ่น” ที่เป็นชุดความคิดของบุคคลนั้นๆ ให้ประชาชนในสังคมรู้สึกว่าการพัฒนาท้องถิ่นนี้ทำออกมาเพื่อ “ประโยชน์ส่วนรวม” ในการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอกำแพงแก้ว จังหวัดนครสวรรค์ สามารถวิเคราะห์ตามแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ดังนี้

7.1 แนวคิดการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง (Based – Construction of Political Power)

จากการวิเคราะห์ผลการวิจัยกับแนวคิดเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง พบว่า กลุ่มทางการเมืองนี้ “คณะกรรมการประจำตำบลหนองเต่า” ได้ใช้วิธีการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง 2 แบบหลักๆ คือ “การสร้างความชอบธรรมทางการเมือง” (Political Legitimacy) และ “การสร้างการครอบงำทางการเมือง” (Political Subjection) กล่าวคือ

แบบที่ 1 คณะกรรมการประจำตำบลหนองเต่าใช้วิธีการสร้างความชอบธรรมทางการเมืองใน 3 ลักษณะได้แก่

(1) การสร้างความชอบธรรมตามประเพณี (Traditional Legitimacy) พิจารณาจากที่มาของบุคคลแต่ละตำแหน่งในกลุ่มการเมืองนี้ในระดับต่างๆ อาทิ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้งรุ่นที่ 1 และรุ่นที่ 2 ที่เข้ามาสู่ตำแหน่งโดยระบบอุปถัมภ์ แม้จะเป็นระบบอุปถัมภ์ที่ไม่ได้ผูกอยู่กับระบบเครือญาติแต่ยึดคุณสมบัติต่างๆ ตามความเหมาะสมในช่วงนั้นๆ เป็นเกณฑ์ในการคัดสรรว่าคุณสมบัติต่างๆ ที่ใช้ในการประเมินความเหมาะสมดังกล่าวนี้ไม่ใช่คุณสมบัติเฉพาะตัวที่ถือได้ว่าเป็นคุณสมบัติที่สะท้อนความนิยมที่ประชาชนมีต่อตัวบุคคลในระดับเทพประทาน (Charismatic) หรือระดับผู้นำ (Leadership) ที่จะสามารถเรียกว่าได้ตำแหน่งมาเพราะความนิยมชมชอบที่ประชาชนมีให้แต่อย่างใด ตรงกันข้าม คุณสมบัติที่ใช้ประเมินความเหมาะสมดังกล่าวกลับสะท้อนความนิยมชมชอบที่ผู้มีอำนาจมีต่อบุคคลกลุ่มดังกล่าวมากกว่า ซึ่งส่วนใหญ่ก็คือคุณสมบัติที่ผูกติดกับค่านิยมหรือวิถีปฏิบัติของสังคม อาทิ ความขยัน หรือการให้ความเคารพและเกรงใจในการตัดสินใจของผู้ใหญ่บ้านคนเดิม/ชนชั้นนำภายในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการปฏิบัติตนตามประเพณีจนนำไปสู่การได้รับความยอมรับ เป็นต้น

(2) การสร้างความชอบธรรมด้วยความนิยม (Consensual Legitimacy) พิจารณาจากเมื่อเข้ามาสู่ตำแหน่งแล้วสมาชิกจะแสดงศักยภาพของตนออกมา เพื่อเป็นการสร้างฐาน

อำนาจให้กับตนเองและให้กับกลุ่มที่ตนสังกัดอยู่ ซึ่งการสร้างฐานอำนาจในลักษณะของการสร้างความชอบธรรมด้วยความยินยอมนี้จะแสดงผลลัพธ์ให้เห็นอีกทีเมื่อสมาชิกกลุ่มสมัครเข้ารับการคัดเลือกในตำแหน่งที่สูงขึ้นไปหรือในฐานะผู้นำกลุ่ม เช่น กรณีของกำนันคนปัจจุบันที่ได้รับโอกาสในการเข้าสู่ตำแหน่งกำนันอย่างเป็นทางการ และดำรงตำแหน่งประธานของคณะกรรมการประจำตำบลซึ่งทำหน้าที่ดูแลและบริหารให้ตำบลหนองเต่าได้รับประโยชน์สูงสุดโดยกำนันมีฐานอำนาจด้านความนิยมมาจากการเป็นผู้มีอิทธิพลในหมู่ที่ 7 มาก่อน และเป็นที่รู้จักของบรรดาผู้ใหญ่บ้านในอำเภอเก่าเลี้ยวผนวกกับพฤติกรรมส่วนตัวที่มีความเป็นนักเลงกล้าพูดและทำในสิ่งที่ถูกต้อง ซึ่งตรงกับคุณสมบัติของความเป็นผู้นำทั้งในแง่ทั่วไปและในแง่ที่มีความเป็นผู้มีวาทีลึบโดดเด่น (The Great Demagogue) จึงส่งผลให้กำนันคนปัจจุบันทั้งในตอนที่ยื่นสู่ตำแหน่งและในตอนนีกลายมาเป็น “ผู้นำเปี่ยมบารมี” ในมุมมองของประชาชนในท้องถิ่น

(3) การสร้างความชอบธรรมตามกฎหมาย (Legal Legitimacy) พิจารณาจากการที่ตำแหน่งของสมาชิกในกลุ่มการเมืองนี้เป็นตำแหน่งที่เป็นทางการ ดังนั้น จึงไม่สามารถอาศัยเพียงการสร้าง ความชอบธรรมตามประเพณีหรือความชอบธรรมด้วยความยินยอมเพื่อเข้าสู่ตำแหน่งได้ หากแต่ต้องมีความชอบธรรมในทั้งสองแง่แล้วจึงนำความชอบธรรมทั้งสองแง่มาใช้เป็นฐานสำหรับสร้างความชอบธรรมในระดับของความชอบธรรมตามกฎหมายในลำดับต่อมา เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจที่ถูกต้องและเต็มรูปแบบ ขณะที่ประชาชนก็จะรู้สึกว่าการเข้ามาของกลุ่มนี้เข้าสู่ตำแหน่งอย่างมีความชอบธรรมด้วยความยินยอมและมีความชอบธรรมตามกฎหมายตามลำดับ โดยการได้มาซึ่งความชอบธรรมตามกฎหมายได้ช่วยลบภาพของการเข้ามาสู่ตำแหน่งผ่านประเพณีลงไปได้ด้วย ซึ่งช่วยให้ภาพลักษณ์ของบุคคลและของกลุ่มการเมืองนี้ดีขึ้นอีกด้วย

แบบที่ 2 คณะกรรมการประจำตำบลหนองเต่าใช้วิธีการสร้างฐานอำนาจโดย “การสร้างการครอบงำทางการเมือง” ในลักษณะของการปกครองชีวิตฐาน โดยอ้างอิงการใช้อำนาจของตนกับหลักความรู้ พิจารณาจากการที่กำนันมักจะเน้นการปรึกษาหารืออย่างมีส่วนร่วมของตัวแทนในแต่ละหมู่บ้านเสมอ หมู่บ้านใดประสบปัญหาก็สามารถนำข้อมูลมาปรึกษาทีมงานทั้ง 3 สายงานได้ อีกทั้งกำนันและคณะกรรมการประจำตำบลเองยังเน้นการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกตำบลจนได้รับการสนับสนุนจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานภาคเอกชน และบุคคลภายนอกท้องถิ่นจำนวนมากอีกด้วย ซึ่งเป็นการบริหารงานที่สอดคล้องอย่างมากกับองค์ความรู้หรือศาสตร์กระแสหลักที่ได้รับการยอมรับในงานด้านการบริหารชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยและในระดับสากล นั่นก็คือ “การบริหารโดยเน้นหลักประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วม” ดังนั้น เมื่อกำนันและสมาชิกของกลุ่มการเมืองนี้สามารถทำให้ชาวบ้านรู้สึกถึงการบริหารงานอย่างเป็นประชาธิปไตยและเปิดกว้างต่อการเข้ามา

มีส่วนร่วมได้ ประชาชนที่ยอมรับในองค์ความรู้หรือมีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยและหลักการมีส่วนร่วม จึงเกิดความรู้สึกศรัทธาและความยินยอมพร้อมใจที่จะถูกปกครองโดยตัวกำนันและคณะกรรมการประจำตำบลขึ้นมา โดยไม่สนใจว่าตนจะต้องปฏิบัติตามระเบียบวินัยแบบประชาธิปไตยหรือระเบียบวินัยตามหลักการมีส่วนร่วมอย่างเคร่งครัดเพียงใดหรือมากน้อยเพียงใด เนื่องจากเล็งเห็นแล้วว่ากลุ่มทางการเมืองในท้องถิ่นกลุ่มนี้สามารถที่จะทำให้คุณภาพชีวิตของพวกตนดีขึ้นได้ด้วยวิธีการบริหารชุมชนท้องถิ่นที่ถูกต้องบนหลักความรู้

อย่างไรก็ดี ก่อนที่สมาชิกหลายคนในกลุ่มการเมืองนี้จะได้รับความไว้วางใจจากประชาชนในท้องที่ แต่ละคนจะต้องทำการพิสูจน์ตนเองในระยะหนึ่งด้วยการเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้เห็นถึงศักยภาพ ความสามารถ และที่สำคัญที่สุดคือได้เห็นจิตวิญญาณความเป็นผู้นำประชาธิปไตยในการบริหารท้องที่ก่อน ซึ่งช่วงเวลาที่สมาชิกต้องพิสูจน์ตัวเองนี้เอง เป็นช่วงเวลาที่สมาชิกต้องเรียนรู้วาทกรรมและฝึกหล่อหลอมตนให้สอดคล้องกับวาทกรรมที่กลุ่มผลิตออกเผยแพร่สู่ชุมชนท้องถิ่นและชุมชนท้องถิ่นก็ให้คุณค่าแก่วาทกรรมนั้นร่วมด้วยสืบเนื่องต่อมาหลายรุ่น เช่น ชุดอุดมการณ์บางอย่างที่ผู้นำรุ่นก่อนผลิตและโน้มน้าวความเชื่อมั่นของประชาชนได้ อย่าง “กิจกรรมตามน้ำ” ที่กลุ่มผู้นำได้ทำการเผยแพร่วาทกรรมการเรียกร้องออกสู่สาธารณะผ่านองค์กรที่เป็นสถาบันของรัฐ จนได้รับความไว้วางใจให้เป็นผู้ดำเนินการจัดการเรื่องดังกล่าวจากทั้งประชาชน เกษตรอำเภอเก่าเลี้ยว และหน่วยงาน/ภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่ที่คลองชลประทาน (คลองกระถิน) ไหลผ่าน ที่สมาชิกรุ่นใหม่จะต้องไม่ขัดขวางหรือผลิตวาทกรรมที่แปลกแยกไปจากนี้ แต่จะต้องผลิตซ้ำวาทกรรมเชิงอุดมการณ์ในลักษณะนี้ต่อไปและปฏิบัติงาน/ปฏิบัติตามแนวทางนี้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้ประชาชนซึ่งได้รับประโยชน์และยอมรับในวาทกรรมที่ผ่านมาของกลุ่มฯ ให้การยอมรับในตัวตนของสมาชิกรุ่นใหม่ไปในตัว

7.2 แนวคิดระบบอุปถัมภ์ (Patron-Client System)

แนวคิดเรื่องระบบอุปถัมภ์เป็นการอธิบายความสัมพันธ์ของบุคคลในแนวดิ่ง ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ต่อกันระหว่าง “ผู้อุปถัมภ์” (Patron) และ “ผู้รับการอุปถัมภ์” (Client) ในความสัมพันธ์ของบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวดำรงอยู่ได้ไม่ใช่เพียงเพราะผลประโยชน์ต่างตอบแทน แต่เป็นอุดมการณ์บางอย่างที่มาช่วยสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าวไว้ (นิธิ เอียวศรีวงศ์, 2547, น. 171-172) เช่น การเข้าสู่ตำแหน่งต่างๆ ของคณะกรรมการประจำตำบลที่มีการแบ่งสายการทำงานกันใหม่ คือ 3 สายงาน (สายบุญ สายบุญ และสายวิชาการและเทคโนโลยี) เพื่อทำให้การบริหารจัดการต่อปัญหาและพัฒนาท้องที่มีทั้งประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และแก้ไขปัญหาได้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น เกณฑ์การ

พิจารณาบุคคลต้องจึงอาศัยระบบอุปถัมภ์ ที่เป็น “ชีวอำนาจ” ในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้ได้เสียก่อน หลังจากนั้นค่อยกระทำการตามวิธีการ “สิทธิอำนาจ” เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ตนเองตามหลักประชาธิปไตยสมัยใหม่ได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

ประชาชนภายในท้องที่และบุคคลภายนอกจะยอมรับแก่อำนาจนั้นๆ โดยไม่ระแคะระคายว่าการได้มาซึ่งอำนาจครั้งนี้มาจากการใช้ระบบอุปถัมภ์มาก่อน มันจึงกลายมาเป็นความผูกพันของมิตรภาพแบบประโยชน์ใช้สอย ซึ่งคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมสูงกว่าจะใช้อิทธิพลและสิ่งที่ตนเองมีอยู่คุ้มครองให้ประโยชน์แก่ผู้ที่มีฐานะต่ำกว่าซึ่งก็ต้องตอบแทนด้วยการให้ความจงรักภักดี ช่วยเหลือตอบแทน และการอุทิศตนรับใช้ (Scott อ้างถึงใน อีรยุทธ บุญมี, 2533, น. 199) คือ การลงคะแนนเลือกตั้งให้ในการลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งต่างๆ เช่น ก่อนที่จะมาลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านควรมีพื้นฐานจากการเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาก่อน เพื่อพิสูจน์ฝีมือ ความรู้และความสามารถในการให้ประชาชนภายในหมู่บ้านได้เห็นว่ามีความเหมาะสมที่จะลงคะแนนเสียงให้ และถือว่าบุคคลที่ได้มาจากระบบอุปถัมภ์แบบนี้ได้เปรียบบุคคลที่ไม่เคยดำรงตำแหน่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมาก่อน เป็นต้น ทำให้ระบบอุปถัมภ์ (ชีวอำนาจ) ในการสร้างความชอบธรรมโดยความนิยม (การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยการครอบงำ) เป็นสิ่งสำคัญที่ควรกระทำก่อนสิทธิอำนาจ (การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยความชอบธรรม) เพื่อสร้างชุดอุดมการณ์หลักให้แก่ท้องที่ ภายใต้การบริหารท้องที่ของ “คณะกรรมการประจำตำบลหนองเต่า ที่นำโดยกำนัน” เป็นการสภาวะการครองอำนาจนำได้เป็นอย่างดีในช่วงระยะเวลาที่กำนันยังคงอยู่ในตำแหน่งประธานคณะกรรมการประจำตำบล

7.3 แนวคิดการครองอำนาจนำ (Hegemony)

แนวคิด “การครองอำนาจนำ” ถูกอธิบายโดย “อัลโตนิโอ กรัมสกี” (Antonio Gramsci) ซึ่งเป็นผู้ให้ความสำคัญของโครงสร้างส่วนบน (Super Structure) คือ พลังจิตสำนึกและอุดมการณ์เป็นเงื่อนไขสำคัญในการธำรงรักษาอำนาจทางสังคมเอาไว้ โดยเฉพาะการสร้างความรู้สึกร่วมใจต่ออำนาจนำ ไม่ใช่การยอมรับโดยปริยายหรือยอมรับโดยการใช้กำลังบังคับ (กาญจนา แก้วเทพ และสุขุม หินวิมาน, 2551, น. 166-167) “กิจกรรมตามน้ำ” ที่เป็นผลงานที่โดดเด่นที่สุดและสร้างความรู้สึกร่วมใจต่ออำนาจนำของประชาชนภายในท้องที่จึงเป็นชุดอุดมการณ์หลักที่ถูกสร้างขึ้น (เป็นชุดอุดมการณ์ที่ยึดโยงกับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจเอาไว้) ซึ่งเป็นการครองอำนาจนำโดยไม่ใช้กำลัง ต้องอาศัยกลยุทธ์ 2 ด้าน ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 การครองอำนาจนำทางวัฒนธรรม (Cultural Hegemony) เป็นการสถาปนาวัฒนธรรมหลักให้แก่สังคม เพื่อการสร้าง “ความเห็นพ้องต้องกัน” (Consensus) โดย

อาศัยสื่อมวลชนเข้ามาช่วยในการกระจายความคิดชุดนี้ให้แพร่กระจายในชีวิตประจำวันของประชาชนในสังคม (กึ่งกาญจน์ เอี่ยมลออ, 2555, น. 186-187) ทางกลุ่มการเมืองนี้ได้จัดทีมงานสายวิชาการและเทคโนโลยีเพื่อทำการประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มอื่นเสมอ รวมถึงการพิจารณาคัดเลือกบุคคลต่างๆ ก่อนเข้ามาดำรงตำแหน่ง “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน” โดยได้รับการพิจารณาร่วมกันระหว่างผู้ใหญ่บ้านคนเดิม/ชนชั้นนำภายในหมู่บ้าน คัดสรรบุคคลที่มีความพร้อม มีความรู้และความสามารถ ให้มาดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่ 2 ก่อนเพื่อให้เป็นการเรียนรู้งานการบริหารท้องถิ่นในเบื้องต้น และเก็บประสบการณ์ต่างๆ ให้ได้มากที่สุด ก่อนยกระดับไปดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่ 1 ก่อนมาลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านในภายหลัง ผู้ที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มการเมืองนี้จึงต้องใช้ประสบการณ์และผลงานเป็นสิ่งที่รับประกันให้แก่กลุ่ม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ “กิจกรรมการตามน้ำ” จะไม่แสดงประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากนัก ถ้าไม่ได้สมาชิกของกลุ่มการเมืองนี้ในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสมาชิกแต่ละคนได้รับโอกาสทางการเมืองในการแสดงศักยภาพของตนที่ต้องอาศัยปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรม คือ “ระบบอุปถัมภ์” มาก่อน การครองอำนาจนำทางวัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยเวลาและความต่อเนื่องในการดำเนินสภาวะการครองอำนาจนำ

กลยุทธ์ที่ 2 การครองอำนาจนำทางการเมือง (Political Hegemony) เป็นการสถาปนาระบบการเมืองหนึ่งให้กลายเป็นระบบการเมืองหลักของสังคม เช่น รูปแบบการเมืองแบบประชาธิปไตยตัวแทน ที่ต้องผ่านการเลือกตั้ง การได้มาซึ่งตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้านนั้นต้องมาจากการเลือกตั้งเสมอ แต่ถ้าขาดกลยุทธ์ที่ 1 ไป การเอาชนะเลือกตั้งก็อาจไม่ประสบความสำเร็จ หรือประสบความสำเร็จแต่ไม่ได้ไปต่อในการเลือกตั้งครั้งถัดไป

การสร้างสภาวะครองอำนาจนำทั้งทางการเมืองและทางวัฒนธรรม จึงต้องทำควบคู่กันเพื่อการช่วงชิงพื้นที่ทางความคิดให้ทุกชนชั้นยินยอมโดยปริยาย แต่ด้วยความเป็นพลวัตในสังคม สภาวะการครองอำนาจนำของชนชั้นหนึ่งย่อมมีผู้ท้าทายสภาวะการครองอำนาจนำนั้นเสมอ “สภาวะการครองอำนาจนำจึงเป็นกระบวนการที่ไม่มีที่สิ้นสุด (เจอโรเม่ คาราเบล, 2557, น. 65-68)” ไม่มีชนชั้นใดหรือชุดความคิดใดสามารถผูกขาดอำนาจได้ตลอดเวลา กลุ่มปัญญาชนที่ต้องทำหน้าที่อยู่ในโครงสร้างส่วนบน คือ “สมาชิกของคณะกรรมการประจำตำบลหนองเต่า” จึงต้องใช้กลยุทธ์ทั้ง 2 ในการถ่ายทอดอุดมการณ์หลักของชนชั้นปกครอง (นั่นก็คือพวกเขาเอง) ให้โครงสร้างส่วนล่างได้เชื่อและคิดว่าสิ่งที่กลุ่มการเมืองกลุ่มนี้ได้ปฏิบัติเป็นสิ่งที่ถูกต้องและเป็นผลดีต่อโครงสร้างส่วนล่าง (ที่ผูกโยงกับวิถีการผลิตทางเศรษฐกิจเป็นหลักในการดำรงชีวิต) ส่วนกลุ่มปัญญาชนที่ปรากฏอยู่ในโครงสร้างส่วนล่างก็อาศัย “ความสัมพันธ์ทางบุคคลและเงินตรา” ที่เป็นส่วนหนึ่งของระบบอุปถัมภ์เข้ามาช่วยในการส่ง

ทอดอุดมการณ์ดังกล่าว ปัญญาชนทั้ง 2 กลุ่ม จึงถูกจัดเป็นกลุ่มประวัติศาสตร์ที่เชื่อมผลประโยชน์ของผู้ปกครองและผู้ใต้การปกครองเข้าไว้ด้วยกัน บุคคลที่จะมาสืบทอดอำนาจจึงกลายมาเป็นกลยุทธ์สำคัญอีกอย่างหนึ่งในการคงสภาวะการครองอำนาจนำให้นานที่สุด

จากการศึกษาวิจัยเรื่องสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ วิเคราะห์ผ่านแนวคิดการสร้างฐานอำนาจทางการเมือง, แนวคิดระบบอุปถัมภ์ และแนวคิดการครองอำนาจนำ ข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้เสมอ โดยเฉพาะในชุมชนชนบทที่มีวัฒนธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต จำเป็นต้องผูกโยงวิถีชีวิตและการได้มาซึ่งรายได้เข้ากับเรื่องทางการเมือง เพราะผู้มีอำนาจไม่ว่าจะเป็นผู้มีอำนาจทางชีวอำนาจหรือผู้มีอำนาจทางสิทธิอำนาจ ย่อมใช้อำนาจของตนในการช่วยเหลือประชาชนภายในพื้นที่ของตนเอง เพื่อเป็นการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองให้แก่ตนเองและกลุ่มของตน ระบบอุปถัมภ์จึงเกิดขึ้นได้ง่ายขึ้น จะเป็นการอุปถัมภ์กันผ่านความสัมพันธ์ทางบุคคล, เงินตรา หรือการใช้อำนาจทางการเมืองก็ได้ ระบบอุปถัมภ์จึงกลายมาเป็นบันไดขั้นแรกในการเข้าสู่ตำแหน่ง “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รุ่นที่ 1” เพื่อเข้ามาสะสมประสบการณ์และได้รับการถ่ายทอดความคิดของกลุ่มการเมืองดังกล่าว ผ่าน 3 สายงาน พัฒนาตนเองเพื่อยกระดับไปเป็น “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน รุ่นที่ 2” เพื่อเตรียมตัวและเตรียมการลงสมัครแข่งขันเลือกตั้งในตำแหน่ง “ผู้ใหญ่บ้าน” ซึ่งเป็นการสร้างอำนาจให้แก่ตนเองและกลุ่มผ่านชีวอำนาจและสิทธิอำนาจตามลำดับ การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองจึงต้องอาศัยกลไกหรือปัจจัยทั้งทางด้านการเมือง, ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ (กิจกรรมตามน้ำ) ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญมากของกลุ่มการเมืองนี้ให้สร้างสภาวะการครองอำนาจนำในท้องที่ได้ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง และทางกลุ่มการเมืองดังกล่าวที่กำลังจะมีการขยายฐานอำนาจทางการเมืองจากท้องที่ไปสู่ท้องถิ่น

8. บทสรุป

จากการศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอแก้งเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ สรุปผลได้ดังนี้

8.1 ปัจจัยในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมือง

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดและเป็นปัจจัยที่เป็นตัวก่อกำเนิดสมาชิกของกลุ่มการเมืองนี้ คือ ปัจจัยทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ที่ผูกโยงกับ “ระบบอุปถัมภ์” โดยใช้มุมมองและการพิจารณาจากผู้ใหญ่บ้านคนเก่า/คนชื่อนำภายในหมู่บ้านช่วยกันพิจารณาหาบุคคลที่มีความรู้/ความสามารถ ที่จะมาช่วยบริหารหมู่บ้านให้มาดำรงตำแหน่ง “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน”

เสียก่อน การเลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านถึงแม้ว่าจะเป็นอำนาจของ “ผู้ใหญ่บ้าน” แต่เพียงผู้เดียวตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ก็ตาม แต่การสร้างฐานอำนาจที่จะสร้างสภาวะการครองอำนาจนำได้สำเร็จนั้น ต้องมีการวางแผนคัดสรรบุคคลตั้งแต่ตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่ 2 เพื่อในอนาคตบุคคลเหล่านี้ต้องยกระดับตนเองไปเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านรุ่นที่ 1 ยกระดับไปลงสมัครรับเลือกตั้งในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2457 ตามลำดับ ซึ่งทุกตำแหน่งที่กล่าวมาถูกจัดให้เป็นโครงสร้างของ “คณะกรรมการประจำตำบล” โดยตำแหน่ง ทำให้บุคคลที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองในระดับท้องที่ได้ั้น ต้องได้รับโอกาสจากปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมเสียก่อน เพื่อใช้อำนาจและตำแหน่งที่ได้มาจากระบบอุปถัมภ์ในการแสดงศักยภาพการบริหารท้องที่ตามความต้องการของประชาชนภายในหมู่บ้านและเป็นไปตามคำสั่งของหน่วยงานสายบังคับบัญชา คือ อำเภอบ

การพัฒนาตนเองจากผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านนั้น ทำให้ไม่ต้องหาเสียงกับประชาชนภายในหมู่บ้านมากนัก ประกอบกับระหว่างที่เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านอยู่ก็ประสานประโยชน์กับหน่วยงานภายนอกอยู่เสมอ ทำให้การก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านไม่ใช่เรื่องยาก (เกิดความยินยอมพร้อมใจไปก่อนการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน เพราะประชาชนได้เห็นศักยภาพในการบริหารท้องที่ตั้งแต่สมัยดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน) เมื่อได้รับตำแหน่ง “ผู้ใหญ่บ้าน” จากการเลือกตั้งจึงเป็นการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยชอบธรรม (ปัจจัยทางการเมือง) ที่มีรากฐานมาจากการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยการครอบงำมาก่อน การปฏิบัติงานและการประสานประโยชน์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของตำบลภายใต้การบริหารงานของ “คณะกรรมการประจำตำบลหนองเต่า ที่นำโดยกำนัน” จึงไม่พบปัญหาภายในกลุ่มมากนัก เพราะทุกตำแหน่งมีการวางแผนคัดเลือกบุคคลมาเป็นอย่างดี แต่ด้วยศักยภาพ ความรู้ และประสบการณ์ที่แตกต่างกันไปของสมาชิก ทำให้ต้องมีการจัดสรรหน้าที่ให้เหมาะสมเสียใหม่ แบ่งออกเป็น 3 ทีม คือ ทีมการทำงานสายบุญ ทีมการทำงานสายบุญ และทีมการทำงานสายวิชาการและเทคโนโลยี โดยทุกฝ่ายอยู่ภายใต้การควบคุมและดูแลจากคุณบุญส่ง แต่เนื่องจากคุณบุญส่งมีความรู้ทางวิชาการไม่มากนักจึงได้ให้ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8 เป็นทีมสมองหลักในการคิดและวิเคราะห์สถานการณ์/โครงการต่างๆ ที่รับนโยบายมาจากทางอำเภอบ โดยทุกทีมต้องทำงานให้ตอบสนองความต้องการของประชาชนภายในท้องที่มากที่สุด และกิจกรรมที่ทำให้กลุ่มการเมืองนี้ได้รับการยอมรับและมีอิทธิพลในระดับหนึ่งในการเมืองระดับท้องถื่นนั้นคือ “กิจกรรมตามน้ำ”

กิจกรรมตามน้ำ จึงกลายมาเป็นผลงานที่โดดเด่นของกลุ่มการเมืองนี้ (คณะผู้วิจัยวิเคราะห์ให้กิจกรรมนี้เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ) เพราะในพื้นที่ตำบลหนองเต่า รวมไปถึงพื้นที่ใกล้เคียง ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ในการทำเกษตรกรรมเป็นหลัก ประชาชนส่วนใหญ่ก็เป็นเกษตรกร

(ทำนาและปลูกมะลิ) การใช้อำนาจโดยตำแหน่งและบารมีส่วนตัวจากสมาชิกภายในกลุ่มการเมืองช่วยเสริมให้การกิจกรรมตามน้ำประสบความสำเร็จ ทางเกษตรอำเภอให้ความไว้วางใจกลุ่มนี้ในการดูแลบริหารจัดการกับบุคคล/หน่วยงานภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับคลองชลประทาน (คลองกระถิน) ที่ไหลผ่านตำบลหนองเต่า และจากกิจกรรมตามน้ำบางครั้งต้องขอความช่วยเหลือทั้งงบประมาณและเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ ทางกลุ่มการเมืองนี้จึงต้องประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อขอเครื่องจักรกลขนาดใหญ่ เช่น รถแม็คโคร เครื่องสูบน้ำขนาดใหญ่ เป็นต้น แต่ในบางครั้งการประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ยังไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร จึงต้องมีการระดมเงินจากประชาชนที่เป็นเกษตรกรเพื่อมาช่วยในการดำเนินกิจกรรมตามน้ำ

ทำให้การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองนี้ต้องอาศัยปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรมเป็นหลักในการนำตนเองเข้าไปสู่ตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องที่ หลังจากนั้นจึงใช้อำนาจและหน้าที่ที่ได้รับมาจากหลังการเลือกตั้ง (ซึ่งเป็นปัจจัยทางด้านการเมือง ในการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองโดยชอบธรรมให้มีความเข้มแข็งขึ้น) บริหารแก้ไขปัญหาและพัฒนาท้องที่ให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน ซึ่งปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจก็เป็นสิ่งที่ช่วยเสริมการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองในท้องที่ให้แก่อำนาจการเมืองนี้ได้เป็นอย่างดี

8.2 วิเคราะห์แนวโน้มการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมือง

การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองที่เข้มแข็งและสามารถทำงานร่วมกับบุคคล/หน่วยงานทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ต่างๆ ได้นั้น ต้องอาศัยทั้งพระเดชและพระคุณเข้ามาช่วยในการทำงาน มีการมอบ/สร้างโอกาสในการแสดงฝีมือและทำการสะสมประสบการณ์ทั้งการทำงานสายบู๊และการทำงานสายบูน และมีเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลให้เข้ามาทำงานในสายงานต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมตามความสามารถ เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพและประสิทธิผลจากการบริหารปกครองท้องที่ สร้างบรรยากาศทางการเมืองในท้องที่ที่ประชาชนพึงพอใจและไว้วางใจ “การสร้างความยินยอมพร้อมใจ” (Consent) คือ “เป้าหมายสูงสุดของการครองอำนาจนำ” เพื่อสร้างความชอบธรรมให้แก่ชุดอุดมการณ์ผ่านการควบคุมจิตสำนึกของมวลชนให้ยินยอมพร้อมใจ/เห็นด้วยกับชุดอุดมการณ์ที่ชนชั้นนำสร้างขึ้นมา การที่จะสร้างความยินยอมพร้อมใจให้เกิดขึ้นได้นั้นจึงต้องอาศัยทีมงานที่มีทั้งความรู้ ความสามารถ และมีตำแหน่งแห่งที่ในพื้นที่นั้นๆ มาร่วมด้วยช่วยกันวางแผนทุกขั้นตอน ผู้นำของกลุ่มต้องให้ความสำคัญกับทุกตำแหน่งที่อยู่ในกลุ่มเสมอ

ดังนั้นให้ความสำคัญกับบุคลากรภายในกลุ่มการเมืองนี้ การจะทำโครงการเรื่องใดๆ กำนันจะทำการนัดหมายกับตัวแทน (ผู้ใหญ่บ้านหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนใดคนหนึ่ง) ของทั้ง 10

หมู่บ้าน เพื่อทำการประชุมปรึกษาหารือแนวทางในการปฏิบัติงานโครงการนั้นๆ ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันทั้งตำบล การวางแผนการทำงานจึงเป็นสิ่งที่สำคัญของกลุ่มการเมืองนี้ ฉะนั้นในอีกไม่เกิน 3-4 ปี ข้างหน้านี้ กำนันจะเกษียณอายุออกจากตำแหน่ง “กำนันตำบลหนองเต่า” และในสิ้นปี พ.ศ. 2562 นี้ “ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 8” ก็จะเกษียณอายุเช่นกัน ทางกลุ่มการเมืองนี้จึงต้องมีการวางแผนการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองนี้ให้มั่นคงหลังจากทั้ง 2 คน เกษียณอายุออกจากตำแหน่งไป จึงต้องมีการถ่ายโอนความรู้และประสบการณ์ให้แก่สมาชิกภายในกลุ่มให้ได้มากที่สุด

การที่จะขยายฐานอำนาจทางการเมืองให้มีบทบาทและอำนาจมากขึ้นในท้องถิ่นซึ่งทางกลุ่มต้องทำการประเมิณแนวโน้มสถานการณ์ทางการเมืองท้องถิ่นก่อนว่าจะมีบุคคลใดบ้างที่จะลงชิงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหนองเต่า จึงจะตัดสินใจร่วมกัน และสรุปได้ว่าจะส่งคุณภักดีลงแข่งขันการเลือกตั้งในตำแหน่งดังกล่าว เพราะการทำงานของกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านในท้องที่ นอกจากทำงานภายใต้คำสั่งของอำเภอแล้วยังต้องประสานประโยชน์กับท้องถิ่นด้วย ซึ่งการทำงานกับท้องถิ่นในบางครั้งยังไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร ถึงแม้ว่าประชาชนในท้องที่จะให้ความเคารพและไว้วางใจกลุ่มการเมืองนี้ในการบริหารท้องที่มาตั้งแต่ประมาณปี พ.ศ. 2541 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบันการสร้างสภาวะการครองอำนาจนำของกลุ่มการเมืองนี้ (ในช่วงที่กำนันคนดังกล่าวอยู่ในสถานะผู้นำของกลุ่ม) ถือว่าได้สำเร็จผ่านกระบวนการสร้างความยินยอมพร้อมใจของประชาชนในการให้ความไว้วางใจในการคัดสรร “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้ง 2 รุ่น” ซึ่งเป็นการใช้อำนาจทางพื้นที่สังคมและวัฒนธรรมที่ผูกโยงกับระบบอุปถัมภ์เข้ามาช่วยในการคัดสรรบุคคล เพราะผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเป็นก้าวแรกของการคัดสมาชิกเข้าสู่กลุ่มได้เป็นอย่างดี บุคคลเหล่านี้จะเชื่อใจ ให้ความเคารพ และรู้สึกเกรงใจผู้นำของกลุ่มเสมอ การพยายามสร้างชุดอุดมการณ์ชุดใหม่ขึ้นมาเพื่อแทนที่ชุดเก่านี้จึงเป็นไปได้ยาก เมื่อมีฐานอำนาจที่มั่นคงแล้ว การขยายฐานอำนาจจึงเป็นสิ่งท้าทายใหม่ที่กลุ่มการเมืองนี้กำลังจะเผชิญในอนาคต นั่นคือ “การขยายฐานอำนาจสู่การเมืองระดับท้องถิ่น”

9. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า อำเภอเก้าเลี้ยว จังหวัดนครสวรรค์ คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยในอนาคต ดังต่อไปนี้

9.1 ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มการเมืองในตำบลหนองเต่า

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกกับสมาชิกของกลุ่ม “คณะกรรมการประจำตำบล” พบว่า ยังให้ความสำคัญกับเพศชายเป็นหลัก มีทีมงานที่เป็นผู้หญิงเพียงคนเดียว คือ แพทย์ประจำตำบล และยังไม่ค่อยมีบทบาทในการบริหารท้องถิ่นเท่าที่ควร ต้องมีการเปิดโอกาสให้เพศหญิงร่วมทีมบ้าง เพื่อการเปิดรับมุมมองใหม่ๆ และอาจเป็นเครื่องมือชุดใหม่ในการสร้างฐานอำนาจและรักษาอำนาจในท้องถิ่นได้ด้วย เพราะจากสถิติเด็กแรกเกิดของพื้นที่ตำบลหนองเต่ามีเพศหญิงมากกว่าเพศชายเกือบเท่าตัว

ข้อดีของการคัดสรรสมาชิกตั้งแต่ตำแหน่ง “ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน” นั้น ช่วยสร้างความแข็งแกร่ง สร้างความจงรักภักดี และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ทั้งตัวบุคคลนั้นๆ และท้องที่ การที่คณบุญส่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วม/การปรึกษาหารือในทุกประเด็นที่เกี่ยวกับการท้องที่ ก็เป็นอีกเครื่องมือหนึ่งในการสร้างบรรยากาศที่ดีในการร่วมกันแก้ไขและพัฒนาท้องที่ ภายใต้การดูแลของ “คณะกรรมการประจำตำบล ที่นำโดยคณบุญส่ง” ได้เป็นอย่างดี ที่ซ่อนความสัมพันธ์อันใกล้ชิดที่อิงกับระบบอุปถัมภ์เอาไว้ เพื่อการสร้างชุดอุดมการณ์หลักที่ต้องปรับไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และไม่ควรยึดปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ กิจกรรมตามน้ำมาเป็นปัจจัยหลักในการสร้างสถานะการครองอำนาจ

9.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยต่อเนื่อง

ในการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งต่อไปในอนาคต ควรมีการศึกษาและติดตามประเด็นเรื่องเพศสภาพต่อการบริหารงานท้องถิ่น (ที่คณะผู้วิจัยได้กล่าวไปข้างต้น) มาศึกษาเพิ่มเติมว่าเป็นปัจจัยขัดขวาง/เสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่กลุ่มการเมืองนี้ และติดตามการขยายฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มการเมืองนี้ว่าจะสามารถขยายฐานอำนาจจากท้องที่ไปสู่ท้องถิ่นได้หรือไม่ และอย่างไร

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กาญจนา แก้วเทพ, และสมสุข หินวิมาน. (2551). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- กึ่งกาญจน์ เอี่ยมลออ. (2555). *การแข่งขันในการครองอำนาจนำทางความคิดระหว่างพรรคเพื่อไทยและพรรคประชาธิปัตย์ในการหาเสียงเลือกตั้งวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2554*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- เกษียร เตชะพีระ. (2543). *แบบวิถีอำนาจไทย: ข้อคิดว่าด้วยความสัมพันธ์ทางอำนาจที่เกี่ยวข้องกับสาธารณสุขในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ณรงค์ บุญสวยขวัญ. (2549). *นักการเมืองถิ่นนครศรีธรรมราช*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธเนศ วงศ์ยานนาวา. (2554). *ความสมเหตุสมผลของความชอบธรรม (การครอบงำ)*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2533). *ระบบอุปถัมภ์ในสังคมไทย. ใน คณะกรรมการกลุ่มผลิตชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทย. เอกสารประกอบการสอนชุดวิชาสังคมและวัฒนธรรมไทย หน่วยที่ 1-7 (น. 198-205). นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2547). *อ่านวัฒนธรรมการเมืองไทย*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- พัฒนชัย สีนอเพีย. (2552). *ฐานอำนาจทางการเมืองในจังหวัดอ่างทองของนายสมศักดิ์ ปริศนานันทกุล*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- มติชนออนไลน์. (2562). *กกต. ร่อนหนังสือถึงทุกจังหวัด ส่งเตรียมอุปกรณ์เลือกตั้งท้องถิ่นอีก 3 เดือน*. สืบค้นเมื่อ 16 มิถุนายน 2562, จาก https://www.matichon.co.th/politics/news_1520411
- มักซ์ เวเบอร์. (2560). *การยึดมั่นในอาชีพการเมือง*. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- มิเชล ฟูกูต์. (2558). *ร่างกายใต้บงการ ปฐมบทแห่งอำนาจในวิถีสมัยใหม่*. กรุงเทพฯ: คบไฟ.
- ฤกษ์ชัย พูลสวัสดิ์. (2552). *การสร้างฐานอำนาจทางการเมืองของกลุ่มธุรกิจในการเมืองระดับท้องถิ่นของไทย: ศึกษาเฉพาะกรณีกลุ่มการเมืองท้องถิ่นในเทศบาลตำบลกะรน จังหวัดภูเก็ต*. (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- วัชรพล พุทธิรักษา. (2557). *บทสำรวจความคิดทางการเมืองของ อันโตนิโอ กรัมสซี*. กรุงเทพฯ: สมมติ.

วิรัตน์ คำศรีจันทร์. (2556). *Snowball Sampling Technique: การเรียนรู้และเข้าถึงชุมชนด้วยการอ้างอิงต่อเนื่องปากต่อปากในวิจัยแบบ PAR*. สืบค้นเมื่อ 23 ธันวาคม 2561, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/428764>.

สุรพล พรหมกุล. (2554). *ระเบียบวิธีวิจัยทางรัฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พรีนติ้ง เฮาส์.

เจอโรม์ คาราเบล. (2557). *ความขัดแย้งของการปฏิบัติ อัลโตนิโย กรัมชี กับปัญหาของปัญญาชน*. กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์สยามปริทัศน์ จำกัด.

อคิน รพีพัฒน์. (2543). *ระบบอุปถัมภ์และโครงสร้างชนชั้นสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น*. ใน อมรา พงศาพิชญ์, และปรีชา คุวินทร์พันธุ์ (บ.ก.). *ระบบอุปถัมภ์* (น. 137-171). กรุงเทพฯ: วิญญู.

_____. (2547). *ระบบอุปถัมภ์กับการเมืองไทย สมัยคิดใหม่ ทำใหม่*. ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (บ.ก.). *รู้ทันทักษิณ* (น. 31-39). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ขอคิดด้วยคน.

อมรา พงศาพิชญ์, และปรีชา คุวินทร์พันธุ์. (2543). *ระบบอุปถัมภ์*. กรุงเทพฯ: วิญญู.

ภาษาอังกฤษ

Foucault, M. (1978). *The History of Sexuality Volume 1: An Introduction*. New York: Pantheon Books.

_____. (1980). *Power/Knowledge*. New York: Patheon Books.